

KİTAP TANITIMI

Hüseyin MUŞMAL, *Yabancıların İzinde Osmanlı: Konya ve Çevresi'nde Araştırma Yapan Yabancılar (1876–1914)*, Me-Sa Yayınları, Konya 2009, (138+1 s.).

Necmi UYANIK*

Özet

Bu yazıda, Hüseyin Muşmal tarafından kaleme alınan *Yabancıların İzinde Osmanlı: Konya ve Çevresinde Araştırma Yapan Yabancılar (1876–1914)* isimli eserin tanıtımı yapılmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden faydalanarak yazılan eserde, 1876-1914 yılları arasında Anadolu'da Konya ve çevresinde araştırma yapan yabancılar ve faaliyetleri ele alınmıştır. Osmanlı'da araştırma yapmak isteyen yabancılarla ilgili takip edilen süreçle birlikte; İngiliz arkeolog W. M. Ramsay, Avusturyalı R. Heberdey, Alman Körte ve Rus Smirnof'un faaliyetleri, incelenen konulardan bazılarıdır. Dünyada sömürgecilik faaliyetlerinin arttığı bir dönemde, özellikle Osmanlı Devletinde araştırma yapan yabancıların faaliyetlerinin ortaya konduğu bir eser tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı, Eski Eser, Arkeoloji, Konya, Hüseyin Muşmal

Book Review

Hüseyin MUŞMAL, *The Ottoman Through the Foreigners' Perspectives: The Foreigners Researching in Konya and its Surroundings(1876–1914)*, Me-Sa Publishment, Konya 2009, (138+1 p.).

Abstract

In this review, we have examined the book written by Hüseyin Muşmal called as "The Ottoman Through the Foreigners' Perspectives: The Foreigners Researching in Konya and its Surroundings(1876–1914)." Following a meticulous research in the Ottoman State Archives of the Prime Ministry, the Foreigners, during the period of 1876-1914 in Konya, focused on scientific studies have been studied. Besides the period, in which the foreigners focused on research activities in the Ottoman Empire, the English archeologist William Mitchell Ramsay, Austrian Rudolf Heberdey, German Körte and Russian Smirnof are some of the topics of the books. The foreigners in the Ottoman Empire during the active period of imperialism in the world is highly interesting to read.

Key Words

Ottoman, Archeology, Relics, Konya, Hüseyin Muşmal

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. nuyanik@selcuk.edu.tr

Yabancıların İzinde Osmanlı: Konya ve Çevresi'nde Araştırma Yapan Yabancılar (1876-1914) isimli bu eserde, 1876-1914 tarihleri arasında Anadolu'da araştırma yapan yabancılar ele alınmıştır. Çalışma iki ana bölümden oluşmuştur. *Seyahat, Bürokrasi ve Süreç* ismini taşıyan birinci bölüm, üç ayrı kısımdan meydana gelmektedir. Seyahat başlığı altında, genel hatlarıyla XIX. yüzyılda Doğu'ya yapılan seyahatlerin genel amaçları değerlendirilmiştir. Bürokrasi başlığı altında Osmanlı Devletinde seyahat eden yabancı araştırmacılar hakkındaki düzenlemeler incelemeye konu edilmiştir. Süreç başlığı altında ise Osmanlı Devletinde araştırma yapmak isteyen yabancıların müracaat süreci ve izin işlemleri detaylı bir şekilde gözler önüne serilmiştir.

Eserin ikinci bölümü *Konya ve Çevresinde Araştırma Yapan Yabancılar* başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu bölüm, iki kısımdan mürekkep olup, *Yabancı Araştırmacıların Nitelik ve Faaliyetleri* başlığındaki ilk kısımda, Konya ve çevresinde araştırma yapan yabancıların, tâbiyetleri, nitelikleri ve uzmanlık alanları, araştırma şartları ile faaliyetleri, incelemeye tabi tutulmuştur. İkinci kısım *Yabancı Araştırmacıların Çalışma Konuları ve Araştırma Sahaları* başlığıyla ele alınmıştır. Bu kısımda Anadolu'nun ortasında büyük bir alanı kapsayan Konya Vilâyeti ve çevresinde inceleme yapan yabancılar, araştırma konuları açısından tasnife tabi tutulmak suretiyle incelenmiş ve çalışma zamanları hakkında detaylı malumat verilmiştir. Eserde yapılan tespitler, sonuç kısmında değerlendirilmiş olup, ekler kısmında ise konu hakkındaki bazı metinlere yer verilmiştir.

Eserin inceleme alanı Konya Vilâyeti merkez alınarak belirlenmiş olmakla birlikte, bu vilâyette araştırma yapanların önemli bir kısmı, Konya Vilâyeti'ne sınır olan Adan, Aydın, Hüdavendigar ve Ankara vilâyetleri başta olmak üzere Anadolu'nun pek çok vilâyetinde araştırmalarda bulunmuşlardır. Bu açıdan çalışmanın inceleme alanı Anadolu'nun genelini yansıtacak bir görünümündedir. İnceleme alanı olarak ele alınan Konya Vilâyeti başlıbaşına büyük bir coğrafi sahayı içerisine almaktadır. İncelenen dönemde Konya Vilâyeti'nde bazı idari değişiklikler yapılmış olmakla birlikte Konya, Hamid, Burdur, Niğde ve Teke sancaklarından meydana gelmektedir. Bu dönemlerde Konya Sancağı; Konya, Akşehir, Beyşehir, Bozkır, Ereğli, Karaman, Hadim, Iğın, Seydişehir, Karapınar ve Esbkeşan kazalarından, Hamid Sancağı; Isparta, Eğirdir, Uluborlu, Yalvaç, Karaağaç kazalarından, Teke Sancağı; Alanya, Akseki, Teke, Elmalı ve Kaş kazalarından, Burdur Sancağı; Burdur, Asi Karaağaç ve Tefenni kazalarından, Niğde Sancağı; Niğde, Nevşehir, Aksaray, Ürgüp, Bor ve Arabsun kazalarından meydana gelmektedir. Bu hâliyle eserin inceleme alanı günümüz idari bölünüşe göre, Konya, Antalya, Isparta, Burdur, Niğde, Nevşehir, Aksaray, Karaman gibi vilâyetlerin tamamını kapsayan önemli bir coğrafi sahayı kapsamaktadır.

Eserin oluşturulmasında büyük ölçüde (1876-1914 arasını içeren) Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde yer alan belgelerden faydalanılmıştır. Çalışmada öncelikle Konya ve çevresinde araştırma yapan yabancılar tespit edilmekle birlikte, özellikle izin işlemleri, izin süreci ve faaliyetleri tespit edilebilen 50 örnek üzerinden inceleme yapılmıştır. Bu örneklerle ilgili yapılan incelemeler sonucunda, XIX. yüzyılın

sonlarında yabancı araştırmacıların müracaat süreci ve izin işlemlerinin nasıl gerçekleştiği konularında bazı değerlendirmeler dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Konya ve çevresinde seyahat eden yabancı araştırmacıların tâbiyetleri, nitelikleri, araştırma ve uzmanlık alanları ile birlikte bazı faaliyetlerinin tespit edildiği görülmüştür.

Çalışmanın incelenen dönemi, XIX yüzyılın son çeyreğinde (Özellikle Anadolu üzerinde Avrupalı devletlerin kıyasıya rekabete giriştikleri ve bu rekabetin sonucunda yabancı araştırmacıların sayısının artış gösterdiği) II. Abdülhamit döneminin başlangıcı ile bölgedeki araştırmaların kısmen kesilmesine yol açan I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılları arasını kapsamıştır. Buna göre eserde aşağıdaki tespitlerin etkinliği söz konusu olmuştur:

İncelenen dönemde (1876-1914) yılları arasında Doğu'ya yapılan seyahatler, düzenlenme biçimi, amacı ve karakteri açısından dünya üzerinde egemen hâlde bulunan Avrupalılar tarafından şekillendirilmiş ve genellikle Osmanlı topraklarına yönlendirilmiştir. Üstelik bu dönemde, Doğu'ya yapılan seyahatler, önemli ölçüde Batı dünyasında bilimsel disiplinlerle meşgul olan şahıslar tarafından ve Batı'nın ilmî, dinî, siyasî ve ticari amaçlarına yönelik olarak gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu süreçte Avrupa'daki bilim merkezlerinde, arkeoloji, biyoloji, coğrafya, jeoloji gibi çeşitli sahalarda çalışan yabancı araştırmacılar, Osmanlı Devleti topraklarında yoğun bir şekilde araştırmalarda bulunmuşlardır. Bahsedilen seyahatler, XIX. yüzyılın son çeyreğinde, bilimsel bir çerçevede arkeoloji, jeoloji, biyoloji ve coğrafya gibi alanlarda nitelikli uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu gezilerin plânlanması, organize ve finanse edilmesinde ise Batı'daki bilimsel merkezler, üniversiteler ve vakıflar gibi kurumların yer aldığı görülmektedir.

Doğu'nun en önemli temsilcilerinden biri olan Osmanlı Devleti bu süreçte, Batı dünyası tarafından en fazla ilgi duyulan ülkelerden birisi durumundadır. Batı'da Osmanlı-Türk imajı, başlangıçta ona karşı beslenen korku ve endişeyle karışık olarak daha çok efsanevi bir düşman halinde tasvir edilmiş, Osmanlı'nın zayıfladığı XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Doğu dünyası daha gerçekçi bir şekilde ele alınmıştır. Böylece Batı'nın sömürge ve pazar arayışının ortaya çıktığı bu dönemlerde Doğu'ya yapılan seyahatler, hem Osmanlı topraklarının sınai ve ticari potansiyelini tespit etme amacı ve hem de bu topraklarda mevcut Yunan ve Roma medeniyeti kalıntılarına duyulan ilgi nedeniyle ticari, dinî ve siyasi bir şekle büründürülmüştür.

Sonuç olarak, arşiv kaynaklarından faydalanılarak yapılan küçük hacimli bu eser, sahasında önemli bir boşluğu doldurmuştur.

